

טו. משפטים – שקלים

סיפור הפטרתנו – לא של פרשת משפטים אלא של פרשת שקלים – מביא אותנו למחוז מיוחד במינו במסכת העיון בפרקי הנביאים. רובם הגדול של דברי הנביאים טובבים על הרצוי בעיני הנביא בהשוואה למצוי במציאות. אומנם יש שלעיתים באים דברים על המצוי והוא הרצוי בהתאם למצוות התורה. כך הן הדוגמאות בסיפורים על קיום המצוות בימי הנביא.

קריאת המפטיר בשבת שלפני ראש חודש אדר היא, ע"פ מה שנאמר במשנה (מגילה כ"ט ע"א) בפרשת שקלים. פרט למה שמפורש ב"כי תשא" הצביעו חכמים על כוונת התורה שיש לתרום למקדש מחצית השקל לקורבנות הציבור. ומאחר שה"שנה התקציבית" של המקדש מתחילה בראש חודש ניסן הרי "שמשמיעים על השקלים באחד באדר" וקריאתנו בתורה כיום היא היא ההכרזה – ההשמעה.

על ההפטרה שנינו בתוספתא (שם ע"ב) "ומפטירין ביהודע הכהן" ונימקו בגמרא "דדמי ליה". אומנם דמיון זה אינו שלם, כך גם פירש רש"י (מ"ב י"ב, ה') "שני כספים יש כאן. כסף עובר וכסף השקלים, שבכל שנה הנאמר בכל העובר על הפקודים". על השינויים שחלו בצורת הגבייה ועל תקנותיו של המלך יהואש כתב בעל "מקרא ומסורת": "על ידי ההנהגה הפרוצה של עתליה ובניה נראו פרצים בבית ה'. דבר התיקון נעשה נחוץ ותכוף ולא סבל דיחוי עד שיתקבצו האמצעים לכך, לפיכך פנה יהואש אל 'מכרי כהונה' כלומר אל הכוהנים נשואי פנים מבני סיעתו של יהודע הכהן שיש להם שיתופי היכרות והוקרה עם בתי אבות מישראל... ועשה עמהם חוזה... הם יתחילו תיכף בתיקון מכספם הם ומה שיתאסף יהיה על חשבון הכספים שהוציאו, והקנה להם מתחילה כל מותר הכספים מנותר הנדבות... כך היה הדבר נוהג במקדש עשרים ושתים שנה. אבל בשנה הכ"ג לא יכלו הכוהנים לעמוד בתנאי התיקון, ההכנסה נתמעטה וצורכי עצמם היו מרובים ולא תיקנו כמה שצריך". או אז נקבע סדר חדש. התרומה השתלשלה ישירות לארון שנקבע סמוך לכניסה, ומשם נלקח, לאחר מכן, הכסף לצורכי המקדש. סדר זה שימש כבית אב וכדגם למה שנוכר בתקופה מאוחרת יותר במסכת שקלים על ארונות בדימוי שופרות שהיו במקדש לצורך איסוף כספים למטרות שונות ואחזקת המקדש והוצאותיו (מלבי"ם).

נוסף על הצדדים ההיסטוריים וההלכתיים שיש בתיקונים של יהואש, הצביע האדמו"ר בעל "בית יעקב" גם על הפן המחשבתי "ולכן רצה יהואש המלך שהבית יעשה ע"י הכוהנים וע"י יהודע וכמו שנאמר (מ"ב י"ב, ו') "יקחו לָהֶם הַפְּהָנִים אִישׁ

מֵאֵת מִכְרוּ וְהֵם יַחְזִקוּ אֶת בְּדָק הַבַּיִת לְכָל אֲשֶׁר יִמָּצָא שָׁם בְּדָק" וְלֹא עֲלֵתָה בִידָם, וְלֹא אִיסְתִּיעַ מִלְתָּא, כִּי זֶה אִי אִפְשָׁר שֶׁהַבַּיִת יִהְיֶה עַל יְדֵי הַכּוֹהֲנִים שֶׁעַל יָדָם יִהְיֶה רַק הָעֲבוּדָה, אֲבָל בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ צָרִיךְ עַל יְדֵי כָלל יִשְׂרָאֵל". מֵעֵין דְּבָרִים אֵלֶּה מוֹסְרִים בְּשֵׁם הַ"חֲפֵץ חַיִּים" שֶׁעַתָּה הַצָּעָה לְתֵרוּם וּלְהַקִּים קֶרֶן מֵרְכוּזֵיט לְהַחֲזִיק הַיְשִׁיבוֹת וּלְמִנוֹעַ מֵרָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת לְנִדּוּד וּלְהַתְעַסֵּק בְּאִיסוּף כֶּסֶפִים. הַחֲפֵץ חַיִּים הַסְתִּיג מִפְעִילוֹת זֶה וְאָמַר שֶׁכָּלל יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהִיֹּת שׁוֹתֵף בְּתֵרוּמוֹת לְהַמְשֵׁךְ קִיּוּמָה שֶׁל הַתּוֹרָה.